

MIODRAG RACKOVIĆ: »BAKLJADA«,
»Narodna knjiga«, Beograd 1982.

Piše: Dejan Tadić

Romansijer i pripovedač Miodrag Racković (1938) objavio je do sada romane: »Kutnji prag« (1975), »Kokošje slepilo« (1978), »Prsten od lažnog zlata« (1979), »Glasnik« (1980), »Barske ptice« (1981) i zbirku pripovedaka »Sitna divljač« (1980).

U novom, obimnom Rackovićevom romanu, koji donosi pravo obilje ličnosti i zbivanja, oslikan je životni milje više posleratnih generacija. Fabula teče kao na konvejskoj traci, koja se neumitno kreće kroz klance i tesnace, vrtloge i provalijske vremena, poput perpetuum mobila kojega ništa ne može zaustaviti. Autor ujednačenim pripovedačkim tokom i tenzijom, u jednom dahu, pitoesknno, sinuozno i gusto gradirano zapisuje – kroz egzistencijalne storijske nekolicine ljudi – živo, autentično svedočanstvo jednog dužeg vremenskog razdoblja. Služeći se faktografskim elementima svakodnevice, inverzijama u radnji i proznom tehnikom palimpsesta, gde preko jednog pripovedačkog sloja nanosi drugi, romansijer je život ogolio do srži. Pripovedanje u »Bakljadi« ima kružni tok, pa u romanu nema glavnih i manje važnih likova, bitnijih i manje bitnih događaja, naglašenijih i manje akcentovanih čvorišta radnje, tako da je prilikom čitanja praktično svejedno s kojega se mesta započinje.

Pripovedanje u Rackovićevom romanu teče uporedo na više planova, tako da je njegovo delo višeslojno, refeljne i višeznačne građe. Osnovna potka je životna priča neuspelog književnika i profesora univerziteta Dragiše Vidovića. Međutim, uz njega defiluje i čitav kaleidoskop heterogenih ličnosti, onih čije se sudbine spliću ili tek ovlašt dodiruju s njegovom. Radnja započinje Vidovićevom smrću i sahranom, znači uzdržanom ekspozicijom, da bi se potom inverzivno osvetlilo čitavo njegovo predašnje bivstvo-vanje.

U romanesknoj strukturi »Bakljade« postoji više slojeva pripovedačkog govorenja. Prvi je jednostavna, čak sporadično banalna priča iz svakodnevnica, u kojoj su snažno i lucidno naslikani mentaliteti i karakteri malih, običnih ljudi. Drugi sloj ima valere socijalnog štiva i seže dublje u analizu prvih poratnih dana u nas, oslikavajući bedu, nemaštinu i glad i gradeći s prvim konzistentnu, pastelnu parabolu putem reminescentnih kružnica. Treći pripovedački nivo prožima čitavu proznu građu odsajima ironije i sarkazma. U njemu romanopisac smelo izvrgava podsmehu sve ekstremno, devijantno, konzervativno i nakaradno nemilosrdno otkrivajući veštini okom analitičara određenu anomaliju do najtananijih tančina. Četvrti pripovedački plan bio je onaj pun erotskih i naturalističkih elemenata (lezbijiski odnos Vanje i Albertine Milovanović, seksualni prestup učinjen nad Vanjinom majkom u mladosti, kojim je ona obeležena i frustrirana za čitav život, seksualni život Vidovićeve supruge nakon njegove smrti... Svi se ovi nivoi pripovedanja kondenzovano i reverzibilno spliću i dopunjuju, čineći kompaktnu, simboličnu i kontinualnu celinu. Novim romanom »Bakljada« Miodrag Racković se čitalačkoj publici predstavio kao stvaralac u punom naponu snage, pisac probarnog, kristalno jasnog i sintetizovanog proznog govora, s izuzetnim, suptilnim smislom za detalj, autor snažne opservacije koji na najbolji način, stilski pročišćeno, ume da ono što na prvi pogled predstavlja frivolnu realnost, transformiše u zrelu, celovitu umetničku inkarnaciju.

ERNEST FIŠER: »MAJSTORI ZEBNJE«,
»Libor«, Zagreb 1982, biblioteka »Razlog«
Piše: Ivan Zvonar

Zakružena se i cjelovita zbirka pjesama nerijetko čita i prosuđuje na jedan od dva moguća načina: kao djelo završeno i samom sebi dovoljno, ili kao tek jedna jasno određena stanica na pjesničkom putu njegovog autora. Globalne ocjene pri tome i mogu korespondirati, ali su konačni sudovi isključeni bez poznavanja cjelokupnog poetskog opusa nekog pjesnika. Cjelovitost prosudbi, međutim, otežavaju specifične, u našoj stvarnosti dosta česte, sudbine rukopisa na neizvjesnom putu od autora do tiskarskog stroja.

Taj je put za »Majstore zebnje«. E Fišera trajao punih šest godina. Zbirka, naime, obuhvaća pjesme koje su nastajale od 1972. do 1976. a te je godine i konačna verzija rukopisa predana izdavaču.

Slučaj (ili prilike naše nasušne) je htio da prije ugledaju svjetlo dana dvije novije knjige pjesama istog autora (»Morje zvun sebe«, 1978. i »Sjeverozapad«, 1981).

»Majstori zebnje«, dakle, nisu šesta (kako po godini tiskanja izgleda), nego četvrta knjiga pjesama u nizu Fišerovih poetskih ostvarenja (prethodile su joj: »Nagrizeni andeo«, 1965, »Drugi silazak«, 1969, i »Ishodišta«, 1972), a to je bitna činjenica u kritičkom pristupu samoj zbirci.

Prva je knjiga (»Nagrizeni andeo«) najavila, a druga (»Drugi silazak«) definitivno potvrdila tri osnovne odrednice Fišerove poezije: riječ kao simbol neograničenih mogućnosti iskazivanja i neosporive svrhovitosti pjesničkog poziva, čovjeka kao patnika, ali i beskompromisnog borca za krajnji ideal – da postane i ostane Čovjekom, te smisao postojanja ili – točnije – strah od besplodnog trajanja.

Premda su i u tim prvim zbirkama prisutne i često apostrofirane riječi: samoća, tjeskoba, mučnina, strepnja – njima se još uvijek suprotstavlja aktivan odnos prema životu i želja za prevladavanjem pasivnosti i bezvoljnosti. Upravo je tu bio i zametak pretpostavke o mogućem skorom pjesnikovu pomaku prema jednoj novoj poeziji svježine i optimizma.

Jesu li upravo »Majstori zebnje« pomak u pravcu: zavičaj – Evropa – Svemir, teško je reći, jer su i prethodne zbirke govorile čovjeku kao Čovjeku koji se, i unatoč nekim aluzijama na pjesnikove korijene, ne bi naprosto mogao smatrati pripadnikom jedne određene nacije. Činjenica je samo da se tu i zavičaj i Svijet-Svemir i Evropa izriječno spominju.

Bitnije, je međutim, što je u pet ciklusa (točnije skupina, cjelina) »Majstora zebnje« (»Majstori zebnje«, »Herbarij prostodušnosti«, »Doba Angelusa jednu preporučeno u zaborav«, »K neizrecivom«, »Europa ante portas ili mala poema o smrti«) Smisao svih triju na početku naznačenih odrednica doveden do Nesmisla, odnosno do besmisla.

Već u prvom ciklusu, koji bi bio dovoljno određen i samo riječju Zebnja... besmrtna riječ produžuje sebe u Ne-riječ, a pjesma se dogada »za jednu buduću klopku« (»Ars poetica«), »jer svijet je ionako zreo za ludnicu (i što onda može stara nespokojna pjesma) osim da bude svjetiljka sna« (»Samo nas još pustoš sabire«).

I sam je lirski subjekt »uredno spakovan neadekvatan adresiran u Nigdinu«, a »bijaše to uistinu buran i zanimljiv život leša« (»Život leša«).

Tu besmisao trajanja konačno poprima beskonačne dimenzije. Traje sve: i stvari, i ljudi, i umjetnička djela, i čitavi gradovi, pa i Misao. A... ono što se troši a ne daje ploda«, navodi pjesnik, »nije i to lađa od papira lijepo uzgojena (u zipci smrtnoj krvav šapat« (»Život leša«).

Trajati, dakle, bez ploda, bez ostavljenog traga, znači – ne živjeti. Jesu li, na tom mjestu, do krajnosti dovedeni pesimizam i besperspektivnost plod egzistencijalnog koncepta pjevanja? Vjerojatno ne, jer prepuštanje besplodnom trajanju nije rezultat pogleda na svijet, trajanje je fatum.

Iako se drugi ciklus (»Herbarij prostodušnosti«) nameće ironičnim pristupom dalek konkretnijem svijetu, što znači određenom geografskom prostoru, naseljima i ljudima, uspostavljeni kompleks trajanja nije prevladan. Ništa se ne događa, ništa se ne ostvaruje. Čak i toliko priželjkivani prvi weekend s vlastitom curicom (kćerkom) ostaje »tako blaženo nestvaran« i završava u snu prije ostvarenja (»Prvi weekend s mojom curicom«). Sve je to poimanje svijeta kako ga doživljuje pauk viseći naglavce, u kojem i tri uškopljene grlice »u čudesnoj beskorisnosti k nebu se nagingju« (»Medimurski crtež kredom«).

»Doba Angelusa express preporučeno u zaborav« u naslovnoj pjesmi najavljuje obračun sa svim iluzijama o čovjeku Čovjeku koji personificiran u pjesnika, konačno priznaje: »Ova stara igra postala je neizdrživa...«

